

FEMINISME

DE TWEEDE FEMINISTISCHE GOLF IN VLAANDEREN

GETUIGENISSEN : DE TWEEDE GOLF

MONIKA TRIEST : “MEI ’68 EN DE TWEEDE FEMINISTISCHE GOLF”

Om de context eventjes te schetsen: ik leefde toen in de Verenigde Staten – heel belangrijk – in de jaren ‘60, met wat men dan de revolutie van de jaren ‘60 gaan noemen is, en vooral dan rond het jaar ‘68. Dat was eigenlijk een heel, heel belangrijke periode waarin heel veel veranderingen bezig waren, niet alleen op politiek vlak. Bijvoorbeeld het democratisch bestel werd in vraag gesteld, het autoritair bestel, het militair... Het kapitalistisch systeem werd in vraag gesteld. Maar er was ook een koppeling naar het persoonlijke toe: nadenken over jezelf, en hoe leef ik en volgens welke principes wil ik leven.

En dat was eigenlijk een ontzettende dynamiek die toen op gang kwam, want je was niet alleen louter bezig met slogans, met boeken... Hoewel we heel veel artikelen schreven toen, over alles wat we zouden willen veranderd zien. Maar we geloofden ook heel sterk in de mogelijkheid tot verandering, zowel in je persoonlijk leven als in het maatschappelijk leven en zelfs op internationaal gebied.

En hoe liep dat dan eigenlijk? Ja, wat wij niet gewoon zijn, de beweging die dan de *free speech movement* is gaan heten. En dat was gewoon: kom op voor je mening, *speak out loud*. Ga desnoods op de hoek van de straat staan en zeg wat je te zeggen hebt. Laat andere mensen toe om wederwoord te dienen, ga in debat en doe dat ook thuis, doe dat op school, doe dat in je bedrijf, doe dat eigenlijk overal. Dat heb ik daar geleerd: echt opkomen voor je mening en niet bang zijn van wederwoord, en daaruit heel veel leren. Dat was het eigenlijk.

In de feministische beweging hebben wij dat ook volop toegepast, dat vrouwen mekaar ontdekten en aan mekaar durfden vertellen wat hen eigenlijk bezighield. Ook het heel persoonlijke, maar ook de hele context, de kinderen, enzovoort. Zeker over de opvoeding van kinderen werd toen heel veel gepraat, hoewel dat het eigenlijk toch nog niet gebruikelijk was om dingen uit te wisselen en daar niet bang van te zijn. Als ik één ding geleerd heb in al die bewegingen, is het: kom op voor jezelf, spreek je eigen mening uit maar zorg dat die mening ook gebaseerd is op iets.

KITTY ROGGEMAN : “AUTONOMIE”

Het begrip autonomie heeft twee betekenissen gehad eigenlijk, in de vrouwenbeweging. In de eerste plaats de individuele autonomie, dus de autonomiegedachte: elke vrouw moet op eigen benen kunnen staan, moet een eigen inkomen hebben, enfin moet... Dat zou wenselijk zijn. Want op die manier zou ze niet meer afhankelijk zijn van een partner en kan zij volwaardig participeren aan de maatschappij, haar eigen keuzes maken en hangt zij dus niet

van iemand af. Wordt zij dus niet tot tweede rangsburger gereduceerd, die dan haar hand moet openhouden om geld te krijgen van iemand anders. En als die iemand anders niet meer wil geven of andere oorden opzoekt, dan staat ze daar zonder iets, en is de toekomst alleen maar armoede hé, een leven in armoede.

Dus om vrouwen te behoeden voor die economische realiteit, hebben wij heel erg gehamerd op die economische onafhankelijkheid. Die autonomiegedachte: je moet een beroep hebben, je moet op eigen benen staan. Want dat is de *conditio sine qua non* om gelijkheid te kunnen realiseren en om gelijk te kunnen zijn met mannelijke partners, die ook autonoom zijn hé, die hun eigen inkomen hebben en dus hun eigen keuzes kunnen maken, hun eigen beslissingen kunnen nemen. Tot op zekere hoogte natuurlijk. Dus dat was voor ons ontzettend belangrijk.

En verder was die autonomiegedachte ook belangrijk voor de beweging. Dus wij hebben altijd ook gezegd: we willen ons als middenveld opstellen en niet integreren in politieke partijen of in politieke organisaties. Alhoewel een aantal vrouwen die keuze wel gemaakt hebben natuurlijk, dus je hebt daar ook wel een segment van de vrouwenbeweging die die weg heeft gekozen. Maar voor ons was het heel belangrijk ook om die autonomie niet op te geven, omdat we zegden: die bevrijding van vrouwen moet van onderuit komen. We gaan dat niet cadeau krijgen. We moeten daar zelf voor opkomen. We moeten daar zelf voor ijveren en we willen ook zelf zeggen hoe we die dan willen. Hoe zien we dat dan voor onszelf? Dat moet ons niet verteld worden door anderen. Wij gaan dat zelf wel invullen en wij gaan dat zelf bepalen.

Vandaar ook die gedachte van die autonome vrouwenbeweging, waarvan we zegden: dat moet uit de basis komen. En vanuit die autonome vrouwenbeweging moeten we dan druk zetten op het beleid, op de overheid, op de politiek, om maatschappelijke veranderingen te realiseren op alle mogelijke gebieden. Maar we willen daar inspraak in hebben. En die inspraak kunnen we eigenlijk maar hebben als we die druk zetten vanuit de basis. Dat was eigenlijk die autonomiegedachte voor de beweging.

RITA MULIER : “DE AUTONOME VROUWENBEWEGING”

Wat wij wouden doen met ons nieuw overlegcomité, wat eigenlijk maar een kleine groep was hé, een comité, geen beweging... Wat wij wouden doen, was anders dan wat de traditionele, bestaande vrouwenorganisaties in politieke partijen – de K.A.V., S.V.V., overal waar die actief waren – wat zij konden doen. Zij waren zeer actief aan de basis, maar zij hadden een orgaan boven hen dat de grens stelde tot waar ze mochten gaan, of hen terugriep. Ze hadden een jaarprogramma dat uitgeschreven was, waar ze vast aan zaten.

Wij wouden inspelen op actualiteit. Wij wouden echt, door een overleg te maken, onderling – waar ook vrouwen uit die organisaties bij waren – de mogelijkheid scheppen om tot een samenwerking te komen die duidelijker een speerpunt gaf en naar buiten kwam als zodanig, met thema's, met eisen, met reacties, acties, enzovoort.

CECILE RAPOL : “11/11/1972: DE EERSTE VROUWENDAG”

De eerste vrouwendag, dat was iets fantastisch. Als je daarover begint, dan zeg je: dat zijn zaken die je nooit meer vergeet en waar ik nu nog echt deugd van heb. Wij zijn daar naartoe gegaan met drie vrouwen van Roeselare met de trein. En wat er heel mooi was, dat was toen we uit het Noordstation naar de Passage 44 gingen. Dan zag je langs alle kanten

groepjes vrouwen allemaal in dezelfde richting gaan. Dus we moesten niet vragen: “Waar is de passage?” We vonden het.

Maar volk dat er daar was, enorm veel volk! Men dacht tot duizend vrouwen, maar het waren er tienduizend. En dat was overrompелend, dat was zo nieuw, zo... Ja, hoe moet ik het zeggen. Gezellig was het, dan ook strijdvaardig. En wat er daar allemaal gebeurde, dat was... Je hebt dat geen tweede keer.

Ik heb dan ook fel genoten van de gastvrouwen, zoals Simone de Beauvoir. Wij moesten de zaal verlaten wanneer de Franstaligen moesten luisteren want er was geen plaats voor de Vlamingen en de Walen tezamen. En dan Germaine Greer. Ik moet zeggen: fantastisch! Want als je daar dan buiten kwam en weer op die trein stapte, dan kwam je terug in een andere wereld. En we hadden heel veel mensen ontmoet die we kenden en iedereen... Het enthousiasme was enorm.

Maar voor mij was er ook nog iets persoonlijk aan. Ik had toen vier kleine kinderen en mijn man moest voor die kinderen zorgen. Maar wij hadden die kinderen allemaal moeten meenemen naar het station, we konden ze niet achterlaten. En dan keerde hij terug naar huis. En toen hij mij 's avonds kwam ophalen aan het station, zei hij: “Maar ik heb jou bewonderd vandaag! Enorm! Wat jij allemaal moet doen...” – want ik was toen ook huisvrouw. Hij zei: “Ik moest maar juist voor de kinderen zorgen en jij moet dan nog allerlei dingen doen voor het gezin.” En toen dacht ik: Wel, dat is de eerste stap hé. In het gezin mannen en vrouwen gelijk, en dat ze ook elkaars werk appreciëren.

Ik heb zelf mooie foto's van die dag, van de kinderen. Dus dat is een mooie herinnering.

MONIKA TRIEST : “HET PERSOONLIJKE IS POLITIEK”

Eén van de middelen die wij gebruikten in de feministische beweging in de Verenigde Staten was *consciousness raising groups*. En dat wil letterlijk zeggen: wij willen onszelf bewuster maken van alles wat er gebeurt, wat er in ons hoofd omgaat, hoe we opgevoed zijn, hoe we daar tegenover staan en wat er willen mee doen. Die term is dan vertaald als praatgroepen, maar het gevaar is een beetje als je de term praatgroep gebruikt, dat veel mensen dan denken: “Ah, dat is een koffieklets.” Dat typische stereotype beeld dat als vrouwen bij mekaar gaan zitten, drinken ze koffie, en praten ze over allemaal ditjes en datjes, kleine dingetjes die totaal onbelangrijk zijn.

Dus in die *consciousness raising groups* gebeurde er heel veel. Dat ging niet over kleine ditjes en datjes. Dat ging echt over: Wat gaat er in ons persoonlijk leven om? Hoe willen wij dat aanpakken? Maar eerst ook de herkenningsfase: Herken ik iets van wat ik meemaak in jou? Dat is zo altijd de eerste fase. Dus het ligt niet aan mezelf. Veel vrouwen hebben een enorm schuldgevoel en durven over niks praten omdat ze zich al bij voorbaat schuldig voelen. In die *consciousness raising groups* ontdekten we dat eigenlijk iedereen met gelijkaardige vragen zat. Dus we hadden een kans om heel open daarover te praten en stilaan de vraag te stellen: Hoe komt dat nu? Dat zijn stereotype gedragingen. Hoe denken wij over mannen, hoe denken mannen over vrouwen? Maar we willen er iets aan doen.

En dan kwam je eigenlijk tot de vraag: Welke strategie? Welke actie zouden we kunnen ondernemen om dat aan de kaak te stellen, om alternatieven te zoeken? Dan kom je op het politieke niveau. Dus vanuit het persoonlijke ga je verder en verder zoeken naar oorzaken. Wij studeerden ook enorm veel. Wij lazen enorm veel pamfletten en boeken. We ontdekten een heleboel zaken en dat gaf ons dan een mogelijkheid om bepaalde acties te

ondernemen. Dikwijls waren dat kleinschalige zaken, om te beginnen in je eigen huishouden. Je kon bijvoorbeeld tot een taakverdeling in je eigen huishouden komen. Maar, acties in de straat. Wij willen onze kinderen in de straat meer beschermen, wat kunnen we eraan doen? Gaan we de mannen erbij halen, want het zijn ook hun kinderen?

En zo kom je stilaan tot grotere acties. Eigenlijk ontdekten we dat al die zaken verband hielden met mekaar, dus dat we ons niet moesten terugtrekken in onze huizen, maar dat we moesten naar buiten komen en eigenlijk het maatschappelijk debat aangaan. Dus dat was dan het politieke niveau.

CECILE RAPOL : “VROUWENHUIS ROESELARE: ONTMOETING, VORMING EN INFORMATIE”

Eigenlijk heel veel variatie hadden we in het vrouwenhuis. Maar het bijzonderste was: het vrouwenhuis was gebaseerd op drie peilers: ontmoeting, vorming en informatie. En daar trachtten we een antwoord op te hebben.

Gewoon samen zitten, – ik heb dat nog gezegd – een gezellige koffieklets, die positief is. Ook met mekaar omgaan. En dat was heel, heel belangrijk voor veel vrouwen, dat ze voor de eerste keer hun eigen verhaal, hun ervaringen als vrouw in gelijk welke omstandigheden, konden vertellen. En het positieve was: vrouwen herkenden dat allemaal. Het was niet zo dat één vrouw een verhaal had. We hadden allemaal een beetje hetzelfde verhaal en dat schepte eigenlijk een serieuze band.

De bedoeling was niet alleen dat vertellen, maar dat we daar ook iets gingen aan doen. We hebben daar heel veel cursussen ingericht. Alle soorten cursussen, omdat het in die tijd nog niet zo evident was dat er vrouwencursussen georganiseerd werden. Opkomen voor jezelf, ik wil meer dan man en kinderen, echt heel interessante... Rond politiek, de situatie van vrouwen...

En dan informatie: vooral mensen doorverwijzen. Kijken, waar kunnen vrouwen terecht met hun problemen? Nu, wat er heel positief was, en nog altijd in het vrouwenhuis is, dat is die enorme solidariteit onder elkaar. Dat is iets dat we willen behouden en dat past bij ons.

RITA MULIER : “HET FEMINISME VAN DE ‘TWEDE GOLF’”

Wat mij is bijgebleven van die periode, en wat ik zelf heel belangrijk vond, dat was dat vernieuwde enthousiasme. Dat ontdekken van zoveel mogelijkheden. Die zusterschap die we vonden, waarbij we heel veel nieuwe mensen leerden kennen uit alle milieu's en heel boeiende gesprekken hadden. En ja, het feit dat stilaan de dingen in beweging kwamen.

Wij waren nog heel ontgoocheld, ook over het internationaal jaar van de vrouw, omdat het zo traag ging allemaal. Maar toch, geleidelijk aan in die jaren '70 – '60 was de aanloop – '70, '80 is vanalles gebeurd en haalden we toch echt wel succes en is ons leven wel veranderd.